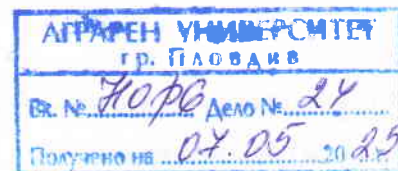

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за получаване на образователна и научната степен **“доктор”** по: област на висше образование 3.0 Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност „Икономика и управление (селско стопанство)“.

Автор на дисертационния труд: РОСЕН ПЛАМЕНОВ ИВАНОВ

редовен докторант към катедра „Икономика“ при Аграрен университет, гр. Пловдив

Тема на дисертационния труд: УПРАВЛЕНИЕ НА РИСКА В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО

Рецензент: проф. д-р Зорница Димова Стоянова, УНСС, област на висше образование 3.0 Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност „Икономика и управление (Аграрен и екологичен мениджмънт)

определена за член на научното жури със заповед № РД-16 - 368/ 13.03.2025 год. от Ректора на АУ.

1. Кратко представяне на кандидата

Росен Пламенов Иванов е редовен докторант към катедра Икономика в Аграрен университет. Той завършва бакалавърска степен по Бизнес администрация в Aarhus School of Business към Университета в Орхус, Дания през 2008 г. и през 2010 г. получава магистърска степен по Финанси в същия университет.

Професионалният му опит обединява академична и бизнес кариера: той е асистент в Аграрен университет – Пловдив и собственик на консултантска компания Мултиконсулт Финанс ЕООД, Пловдив. От информацията, включена в автобиографията на кандидата е видно, че той има компетенции по статистически анализ, управление на проекти, маркетинг и предприемачество и др.

Докторантът е автор на научни публикации в областта на управлението на риска в земеделието, е участник като лектор в инициативи на Министерството на земеделието и храните (Академия за Предприемачество в Земеделието) и е сертифициран анализатор на Вълновата Теория на

Елиът (Ниво 1). Владее английски и датски език и притежава широк спектър от дигитални умения.

2. Актуалност на проблема

Темата за управлението на риска в земеделието е изключително актуална в контекста на нарастващите предизвикателства пред земеделските стопанства както в България, така и в световен мащаб. Земеделието е един от най-рисковите сектори на икономиката, изложен на редица неблагоприятни фактори като климатични промени, ценова нестабилност на пазарите, политически и регулаторни промени, както и социално-икономически трансформации. Актуалността на темата се увеличава в период на нарастващи екологични предизвикателства, а оценката на риска в земеделието става все по-сложна и всеобхватна. Това я прави необходим инструмент за идентифициране на заплахите в селското стопанство, за да се предприемат мерки за реагиране по отношение на тях. Разработки, каквато е и настоящия дисертационен труд, предлагащи мерки на макро, секторно и микро ниво в отговор на заплахите имат своя принос и биха имали синергичен ефект по отношение на намаляване или преодоляване на предизвикателствата в земеделието и в частност сектор овощарство.

Темата за управление на риска в овощарството е актуална, както поради спецификите на отрасъл земеделие, така и на подотрасъла овощарство и произтичащите от особеностите му рискове. В същото време, темата за управлението на риска в българското овощарство остава слабо развита, а разработките в тази област са ограничени. Докторантът добре аргументира актуалността на темата като посочва, че голяма част от изследванията се концентрират върху оценката на даден вид риск и една малка част разглеждат управлението на риска комплексно, представяйки различните видове риск, на които са изложени овощарските стопанства.

3. Цел, задачи, хипотези и методи на изследване

Основната цел на дисертационния труд е да оцени видовете, влиянието и честотата на рисковете в овощарството и да се предложат ефективни методи и стратегии за управление на риска в зависимост от особеностите на овощните стопанства.

За постигането на целта в дисертационния труд са поставени за разработване и решаване пет задачи, които определят границите, в които тя се реализира в отделните части на дисертационния труд, като задачите са както следва: 1) да се направи анализ на основните теории и емпирични особености при управлението на риска в земеделието; 2) да се разработи методологична рамка за обективното изследване на видовете риск, тяхната

честота и влияние, и управлението им овощните стопанства; 3) да се събират големи по обем първични данни от представителна и разнообразна извадка на овощни стопани в България; 4) да се направи критичен анализ на процеса на управление на риска в овощарството, да се идентифицират особеностите на сектора и потенциала за бъдещи подобрения; 5) да се дефинират управленски и институционални решения, които биха способствали за по-доброто управление на риска и устойчиво развитие на овощния сектор в България.

Възприетият методически подход на изследване е съобразен и произтича от формулираната теза, че управлението на риска е подценена тема за овощните стопани в България, като усилията се свеждат главно до управлението на традиционните биологични рискове, докато динамичната външна среда създава нови и все по-комплексни видове риск в земеделието. Обектът е сполучливо определен, а именно овощни стопанства от различен тип на територията на цялата страна, но предимно съсредоточени в Горнотракийската низина. За предмет на изследването е определено управлението на риска в стопанствата, отглеждащи овощни видове.

За постигане на целта на изследването са използвани следните методи: дедуктивен анализ, анализ на специфичния случай, анкетен метод. Резултатите са анализирани чрез описателни и сравнителни методи, регресионен и дисперсионен анализ.

4. Онагледеност и представяне на получените резултати

Дисертационният труд на Росен Иванов се състои от въведение, изложение в четири глави, заключение, използвана литература и приложения. Общият обем на дисертацията е 200 печатни страници. Дисертационният труд е добре онагледен с 45 фигури и 16 таблици. Използвани са 144 литературни източници, 110 от които са на латиница и 34 са на кирилица. Докторантът използва коректно литературните източници, те са целенасочени към темата на изследването, което показва високата степен на информираност и доброто познаване на литературата по изследваната от него проблематика.

5. Обсъждане на резултатите и използвана литература

Съдържанието на дисертацията е изложено в четири глави.

Първа глава е посветена на теоретичната постановка на проблема. Направен е теоретичен преглед на управлението на риска в земеделието, като е разгледан процесът на управление на риска и е направен обзор на основните акценти при управлението на риска. Положителен момент в тази част на разработката е осъщественият анализ на видовете риск в

овощарството, като рисковете са класифицирани на външни, секторно специфични, организационни, биологични, риск от кражби и вандализъм. Росен Иванов аргументира и детайлно представя особеностите на овощарството, които оказват въздействие върху процеса на управление на риска. Той ги свързва с ниска добавена стойност от дейностите в работния процес на дадена овощна градина, значително по-голяма степен ръчен труд при основни процеси, сезони с върхово трудово напрежение, природо-климатичен риск, затруднен достъп до външно финансиране и др.

Втора глава представя методологичната рамка на изследването. Докторантът умело представя обектът и предметът на изследването, определя времевия обхват и източниците на информация, представя структурата на въпросника и извадката. В тази глава са формулирани шест изследователски хипотези, свързани с твърденията, че: 1) За овощарите управлението на риска не е процес от първостепенна важност. 2) Различните видове риск са от еднаква значимост за овощарите. 3) Индивидуалните социодемографски характеристики на фермерите не оказват ефект върху управлението на риска в овощарството. 4) Спецификите на овощното стопанство не оказват влияние върху управлението на риска. 5) Различните видове риск са от еднаква значимост независимо от характеристиките на овощните градини. 6) Собствениците и мениджърите имат еднакви нива на толеранс към риска и поведение в процеса на неговото управление.

В трета глава е направен анализ и оценка на рисковете в овощарството в България. В тази глава на базата на осъщественото анкетно проучване са представени демографските характеристики на овощарите, характеристиките на техните стопанства, идентифицирани и оценени са видовете риск в овощарството, направена е оценка на важността на управлението на риска по отношение на заложените в изследването хипотези и са оценени от една страна индивидуалните характеристики на фермерите и от друга страна ролята на типа овощно стопанство при управлението на риска. Осъществена е оценка на различните видове риск в зависимост от типа на овощните градини и са оценени различията при управлението на риска, произтичаща от ролята на стопаните. Интерес представлява класификацията на риска в шест основни групи и една допълнителна. Към всяка основна група са посочени специфичните и релевантни за нея рискови събития. На базата на оценката на риска е изчислен рейтинга на различните видове риск и графично е онагледена матрицата на рисковете. Качествените оценки, дадени от респондентите по отношение на хипотезите са в основата на изводи за тяхното отхвърляне или частично непотвърждаване. Въз основа на направените анализи и оценки Росен Иванов представя модел за управление на риска в овощарството в България, който отразява специфичните секторни

особености.

На базата на направените анализи в четвърта глава логично са включени производствени и институционални решения за устойчиво развитие на овощарството, които са групирани в три направления – макро, секторно и на микро нива, а именно, свързани с външната среда, с овощарския сектор и на ниво индивидуално земеделско стопанство.

6. Приноси на дисертационния труд

В дисертацията могат да се очертаят следните научни и научно-приложни приноси:

- ✓ Доизяснени са същността и особеностите на управлението на риска в земеделските стопанства и в частност овощарските, обхващайки различните видове по характер риск, на който са подложени.
- ✓ Разработена е методическа рамка за изследване на факторите, които влияят на управлението на риска в овощарството, включвайки както профила на земеделския стопанин и неговите нагласи, така и характеристиките на стопанството и заобикалящата го среда.
- ✓ На базата на анализа и оценката риска за земеделските стопанства в сектор овощарството се определят проблемите и предизвикателствата пред тези стопанства и се очертават конкретните решения за справяне с тях.
- ✓ Разработени са практико-приложни направления за управление на риска в овощарството на макро, секторно и микро ниво, като са дадени предложения за управление на риска на всяко ниво.

7. Критични бележки и въпроси

Значимостта и актуалността на темата поражда въпроси и препоръки, на които докторанта може да обърне внимание по време на защитата на дисертационния труд:

1. В глава втора се посочва, че анкета сред овощари е основен източник на първични данни и целта и е да събере данни, които са от „количествен характер и непознати за публиката“. Кои са тези данни, предвид, че в анкетната карта са включени въпроси, които са с оценъчен характер и не са свързани с информация, която да съдържа количествени измерители?
2. Как индивидуалните характеристики на фермерите в сектор овощарство (образование, възраст, опит) влияят върху тяхното поведение при управление на риска?
3. Какво е значението на държавната политика и институционалната подкрепа в процеса на управление на риска в овощарството?

Препоръчвам на докторанта в бъдещи негови разработки, на базата на оценките на различните видове риск, да ги класифицира спрямо матрицата на риска и квадранта, в който попадат и определи, кои от тях са непредвидени, критични, системни, ирелевантни или според друга аналогична класификация и на тази база да се определят стратегиите за управление на риска (ограничаване, избягване, прехвърляне, приемане и т.н.).

8. Публикувани статии и цитирания

Росен Иванов е представил две публикации към автореферата, които са публикувани в списанието *Agricultural Sciences*. Публикациите са реализирани през 2023 г. и 2025 г. и са свързани с управлението на риска в земеделието и анализа и практиките за управление на риска в българското овощарство.

Авторефератът коректно отразява съдържанието на дисертационния труд, като съдържа необходимата логическа последователност. В него са включени общата характеристика на разработката, кратко изложение на дисертационния труд, приносите, публикациите по темата на дисертацията и библиография. Представеният автореферат отразява обективно структурата и съдържанието на дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертацията на Росен Иванов представлява самостоятелно изследване на актуален проблем, разработен задълбочено и съдържащ всички необходими приноси за изисканата степен. Докторантът демонстрира задълбочени познания по управление на риска в овощарството. Дисертационният труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и на правилника за прилагането на Закона в АУ Пловдив.

На основа на гореизложеното, оценявам положително разработката и предлагам на уважаемите членове на Научното жури да вземат решение за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.8. „Икономика“, научна специалност „Икономика и управление (селско стопанство)“ на Росен Иванов.

Дата: 30.04.2025
гр. Пловдив

РЕЦЕНЗЕНТ:
(проф. д-р Зорница Стоянова)